

**ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ПО РУСКА ФИЛОЛОГИЯ**

ЕЛИЦА ДИМИТРОВА МИЛАНОВА
ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕН ПОТЕНЦИАЛ НА
МИТОНИМИТЕ В РУСКИЯ И КИТАЙСКИЯ ЕЗИК

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

за присъждане

на образователната и научна степен *доктор*

в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология.

Докторска програма Славянски езици

Научен ръководител:

Доц. д-р Надя Петрова Чернева

Пловдив

2021 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на разширено катедрено заседание на Катедрата по руска филология при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ на 19.03.2021 г.

Дисертационният труд е с общ обем и 385 страници и съдържа увод, две глави, заключение, библиография, списък на използваните съкращения и три приложения

Научно жури:

Проф. д.б.н. Васил Господинов Райнов

Проф. д-р Иван Петров Чобанов

Доц. д-р Полина Валентинова Цончева

Доц. д-р Юлиана Иванова Чакърва

Доц. д-р Борян Георгиев Янев

Доц. д-р Надя Петрова Чернева

Доц. д-р Владимир Стоев Хънгов

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 14 юни 2021 г. от 13.30 часа.

Материалите по защитата са на разположение на интересующите се в Университетската библиотека, Ректората, ул. Цар Асен “ № 24

УВОД

В бързоразвиващия се съвременен свят човек е подложен на динамична глобализация и културна интерференция, които засягат всички равнища на *езиковата личност*¹. Освен влиянието в социално-битов аспект тези процеси могат да оказват въздействие върху съзнанието и подсъзнанието на човека, да променят възприятията и възгледите му. Научно-технологичният прогрес преосмисля доминирането на *митологичното съзнание*, което е било определящо за предците ни. Според В. М. Пивоев „митологичното съзнание поначало е не толкова „съзнание“ (съвместно знание, обмен на знания), колкото съвместно преживяване на колективни емоции и представи с необикновена внушителна и заразяваща сила; [...] процес на постоянно усилване (според натрупването на опит) на обобщени представи (и количествено, и качествено) и рефлексии (отначало емоционални, а след това – понятийни)“² (Пивоев 1991: 40 – 41).

На съзнателно ниво съвременният човек възприема заобикалящата го среда в дискурса на научното познание. На подсъзнателно ниво обаче *митологичното съзнание* продължава да бъде активен фактор и да „управлява“ голяма част от поведенческите и речевите модели, включително изборите и решенията ни. *Митологичната картина на света* е престанала да изпълнява функциите на концептуална рамка на битието и човешкото съзнание, но не е престанала да съществува. Не е изчезнала и нуждата на човек да се самоидентифицира чрез митологичното и да търси своето място в него. Само се е трансформирала.

Настоящият дисертационен труд, разработен в рамките на лингвокултурологията, представлява опит да бъдат обобщени, анализирани, систематизирани и сравнени *митонимите*, вербализиращи митологични образи от руската и китайската *лингвокултура*. В хода на работа *митонимите* ще бъдат изходната точка, от която ще вървим в посока изследване на проявите на *митологичното съзнание* и кодираното в *лингвокултурата* митологично знание. Ще разгледаме *митонимите* като културен феномен, развиващ се и натрупващ лингвокултурологичен потенциал в резултат на дейността на човека, и като елемент, формиращ *езиковата личност*. Според В. Маслова „формирането на езиковата личност става чрез „присвояване“ на националната култура с помощта на езика“ (Маслова 2011: 121). Ще проследим *митонимите* като езикови единици, изграждащи онези форми на

¹ Теорията за различните нива, изграждащи езиковата личност, е подробно разработена от Ю. Караулов (Караулов 2010).

² Преводът тук и по-долу е наш – Е.М.

колективно производство (приказки, фразеологизми, преносно-метафорични значения и т.н.), които кодират и транслират националната култура и я „вграждат“ в структурата на *езиковата личност*.

Обект

Обект на настоящото изследване са *митонимите*, назоваващи митологични същества от руската и китайската *лингвокултура*. В хода на изследването ще се акцентира върху *митонимите*, вербализиращи образи от *нисшата митология* като пресечна точка на двете *митологични картини на света*.

Предмет

Предмет на изследване е *лингвокултурологичният потенциал* на *митонимите* от руската и китайската *лингвокултура*, разкрит на текстуално, лексикално, фразеологично и извънтекстуално ниво. Не е случаен изборът въпросът за *лингвокултурологичния потенциал* на *митонимите* да бъде разгледан най-напред на текстуално ниво. Първичната репрезентация на *митонимите* се осъществява на ниво текст, а натрупаният в него потенциал след това се разгръща и на лексикално, фразеологично и извънтекстуално ниво.

Цели и задачи

В рамките на дисертационния труд си поставяме за **цел** да анализираме проявите на *лингвокултурологичния потенциал* на *митонимите* в двете *лингвокултури* и да сравним резултатите. Като изходна ще използваме руската *лингвокултура*, която ще задава и посоката на работа. Подобно решение е продиктувано от факта, че едни от първите изследователи на китайската митология в самия Китай са рускоезични автори. Китайската *лингвокултурология* също е базирана на постиженията и теоретичните постановки на руските школи.

Постигането на основната цел на дисертационния труд е пряко свързано със следните **основни задачи**:

1. да се изясни същността на понятията *митноим* и *митологема* (*концепт митологема*) и връзката между тях;
2. да се анализират и класифицират *митонимите* от двете *лингвокултури* по три признака – разпространеност в различните култури, формални белези и функционални особености;
3. да се предложи за обсъждане **нов критерий** – **коэффициент на лингвокултурологичен потенциал**, който да бъде приложим и за двете *лингвокултури* и чрез който да се разграничат *лингвокултурната значимост* и

етноспецифичната ценност от честотността на употреба и *лингвокултурологичния потенциал*;

4. да се проследи *лингвокултурологичният потенциал* на митонимите:

- на текстуално ниво – на база **преноса** на митологични образи в постмитологичните текстове, представени в „Каталога на планините и моретата“ за китайската *лингвокултура* и в жанра *былички*³ за руската *лингвокултура*, а също на база **интерпретацията** на тези образи на по-късен етап в приказки, *былины* и разкази за чудното *джъгуайсяошуо* и *чуанци*;
- на лексикално ниво – в преносното им значение;
- на фразеологично ниво – във фразеологизмите, паремииите и специфичните за китайската *лингвокултура* фразеологични единици *чъню*;
- на извънтекстуално ниво – в компютърните игри като поствторична реалност.
- да се проследи връзката между *митологичното съзнание*, поведенческите и речеви модели на съвременния човек.

Като специфична задача си поставяме и изследването на въпроса за *информационното изкривяване* при митологичните образи. Това изкривяване се наблюдава както в рамките на собствената култура, така и в културата приемник. То е пряко свързано с проблемите на превода на *митонимите*, усвояването и интерпретацията на *митологемите*.

Методи

Дисертационният труд се опира на изследователската методика на лингвокултурологичното направление и използва основно метода на *лингвокултурологичния анализ*. **Чрез лингвокултурологичен анализ се извлича културната информация, закрепена за езиковата форма.**

За постигането на поставените цели и задачи са използвани също така теоретични и приложни методи като *теоретично обобщение*, *дескриптивен анализ*, *анализ на речникови единици*, *анализ на текстове*, *категориален анализ*, *концептуален анализ*, *семантичен анализ*, *количествен анализ*, *сравнителен анализ*, *лингвистично моделиране* и *лингвистична реконструкция на образи*.

Източници

³ В българската фолклористика терминът се предава като *биличка*. В нашата работа ще запазим оригиналното руско изписване *быличка*, тъй като възприемаме самата лексема за културно значима. По същата причина запазваме и оригиналното изписване на *былина*.

Материалът за настоящото изследване е ексцерпиран от лексикографски и енциклопедични източници, литературни образци и примери от интернет пространството. Сред основните източници са:

1. *Двутомна енциклопедия „Митове на народите по света“* (вж. МНМ 2008).
2. *Митологичен речник под редакцията на Е. М. Мелетински* (вж. МФС 1990).
3. *„Каталог на планините и моретата“* (вж. 山海经 2017).
4. Фолклорни материали от теренни проучвания, публикувани в трудовете на Е. Е. Левкиевская (Левкиевская 2000, 2010), О. А. Черепанова (Черепанова 1983а, 1983б, 1996) и Л. Н. Виноградова (Виноградова 2000).
5. *„Издирени и записани чудновати истории“*, Ган Бао (搜神记, 干宝/ Sōushénjì, Gān Bǎo).
6. *„Записки за странното от кабинета на Приказливия“*, Пу Сунлин (《聊齋志異》, 蒲松齡/ Liáozhāi zhiyì, Pú Sōnglíng)

СТРУКТУРА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Дисертационният труд се състои от увод, две глави, заключение, списък с цитираната литература и източници, списък на използваните съкращения и три приложения – „Речник на митонимите от руската нисша митология“ (Приложение 1); „Речник на митонимите от китайската нисша митология“ (Приложение 2); „Кратък терминологичен речник“ (Приложение 3).

В **увода** са уговорени обектът, предметът, целите и задачите на изследването. Описани са методите на работа и основните източници на езиков материал. Направени са кратък преглед на степента на научна разработеност на проблема и оценка на приносните моменти в изследването.

Глава първа „Теоретична постановка и терминологичен апарат на изследването“ се състои от пет раздела с теоретичен характер.

Първият раздел е посветен на лингвокултурологията и нейното място в антропоцентричната парадигма. Дава се кратка информация за изследванията на съвременни славянски лингвокултурологични школи и развитието на лингвокултурологията в Китай.

Вторият раздел разглежда *митологичната картина на света* и нейните единици като обект на лингвокултурологични изследвания. Направен е кратък преглед на основните характеристики на руската и китайската митология.

В третия раздел „Терминологичен апарат на изследването“ са изведени базовите понятия, използвани в дисертационния труд – *езикова картина на света, митологична картина на света, митологема/ концепт митологема, митоним, лингвокултура, лингвокултурологичен потенциал, лингвокултурна значимост, етноспецифична ценност, коефициент на лингвокултурологичен потенциал, поствторична реалност*.

В последния раздел на първа глава са предложени три класификации на митонимите, които ще послужат като помощен инструмент при анализа на *лингвокултурологичния потенциал* на единиците.

Глава втора „Лингвокултурологичен потенциал на митонимите“ се състои от пет раздела с практико-приложен характер.

В първия раздел се разглежда *лингвокултурологичният потенциал на митонимите* на текстуално ниво.

Вторият раздел е посветен на *лингвокултурологичния потенциал на митонимите* на лексикално ниво, като се анализира преносното им значение. Като зона на функционална еквиполентност на *митонимите* от двете лингвокултури е изведена инвективността. Инвективната функция на *митонимите* е изследвана чрез проучване на *речевата агресия* в руското и китайското интернет пространство.

Третият раздел е посветен на *лингвокултурологичния потенциал на митонимите* на *фразеологично ниво*.

В четвъртия раздел е представена извънтекстуалната битийност на *митонимите* в рамките на компютърните игри.

Последният раздел изследва *информационното изкривяване на митонимите* в рамките на собствената култура и на култура приемник.

След всеки раздел от втора глава са изведени в обобщен вид изводи.

Основната част на дисертационния труд завършва със **заключение**, в което са обобщени наблюденията и резултатите от изследването.

Към основния текст са приложени **„Речник на митонимите от руската нисша митология“ (Приложение 1); „Речник на митонимите от китайската нисша митология“ (Приложение 2) и „Кратък терминологичен речник“ (Приложение 3).**

ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧНА ПОСТАНОВКА И ТЕРМИНОЛОГИЧЕН АПАРАТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1. Лингвокултурологията и нейното място в рамките на антропоцентричната парадигма

1.1. Предпоставки за появата и развитието на лингвокултурологията

В съвременния динамичен свят темповете на развитие на науката и технологиите изпреварват значително способността на човек да осмисля случващите се процеси. Технологичният прогрес преодолява физически и мисловни пространства, немислими преди по-малко от век, като по този начин дава възможност за диалог и сътрудничество, но и размива границите на националното. Въпреки унифицирането и масовизирането на културата, а от там до голяма степен и на възприятията, остават традиционни пространства на етноспецифичното, основното от които е езикът – кодификатор и транслатор на националната култура.

Лингвокултурологията (наред с такива дисциплини като когнитивната лингвистика, етнолингвистиката, социолингвистиката и т.н.) се появява в рамките на антропоцентричната система, за да отговори на нуждата да се обясни връзката между езика и културата като частен случай на по-глобалния въпрос за връзката между език-мисъл- култура.

1.1.1. Предгенезисен период на развитие на лингвокултурологията

Появата на фундаменталната научна дисциплина лингвокултурология би била немислима без един достатъчно дълъг предгенезисен период, в който активно работят събирачите на фолклор, като първите задали посоката са Братя Грим. Фундаментален е и приносът на В. фон Хумболт, който вижда в езика „духа на нацията“. Именно неговите идеи залягат в създаването на теорията за *езиковата картина на свет*. През този период работят учени като Ф. И. Буслаев, А. Н. Афанасиев, В. Я. Проп, Л. Вайсгербер; появява се Хипотезата за лингвистична относителност.

Начало на предгенезисния период на развитие на лингвокултурологията в България поставят трудовете на Братя Миладинови и П. Славейков.

1.1.2. Същински генезис на лингвокултурологията

Диференцирането на лингвокултурологията като отделна област на научното познание може да се съотнесе с бума на лингвокултурологични разработки през деветдесетте години на XX и се свързва най- вече с руската школа.

1.2. Обект, предмет и цели на лингвокултурологията. Основни лингвокултурологични направления

Днес лингвокултурологията се е формирала като отделна наука със свои обект, предмет, цели задачи и основни направления. Като сравнително нова научна дисциплина лингвокултурологията предоставя известна свобода в интерпретацията и определянето на обекта и предмета ѝ. Повечето лингвисти се обединяват около мнението, че **обект** на лингвокултурологията е взаимодействието между езика и културата, а **предмет** – изучаването на проявленията на национална-културните аспекти на езиковите знаци. **Цел** на *лингвокултурологията* е изучаването на начините, чрез които езикът възплъщава в единиците си, съхранява и транслира културата. Сред представителите на основните школи са Ю. С. Степанов, Н. Д. Арутюнова, В. Н. Телия, В. А. Маслова, В. Воробьов и В. Шаклейн, В. А. Маслова, В. И. Карасик, З. Д. Попова. И. А. Стернин, А. П. Чудинов, Ю. Н. Караулов, В. В. Красних, М. Л. Ковшова, Д. Б. Гудков, А. Вежбицкая и др.

1.3. Развитие на лингвокултурологията в Китай

Сред неславянските страни лингвокултурологията постепенно започва да се развива и в Китай, където самото название на науката е калкирано –文化语言学 wénhuà yǔyánxué и означава буквално ‘учение за културата в езика’ (文化 – култура; 语言 – език; 学 – учение/наука). Китайската лингвокултурология следва модела на руската.

2. МИТОЛОГИЧНАТА КАРТИНА НА СВЕТА И НЕЙНИТЕ ЕДИНИЦИ КАТО ОБЕКТ НА ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

2.1. Езикът – хранилище на митологичното съзнание

През периода XIX – XX в. възникват редица школи, изучаващи мита, митологията и *митологичното съзнание*. Основните теории, посветени на митологията и мита, могат да се обобщят и сведат до следното: градивните елементи на митологията са митовите, в които се проектира *митологичното съзнание* (вж. Пивоев 1991)/ *митологичното мислене* (вж. Леви-Строс 2015а, б). Макар митологичното съзнание да е най-ранният доезиков стадий в човешкото развитие, неговите елементи се съхраняват и пренасят във и чрез езика. Благодарение на своята акумулативна функция езикът се превръща в хранилище на *митологичното съзнание*.

2.2. Митът като процес – ядро, рудимент, фермент (по А.Ф. Лосев)

А. Ф. Лосев разглежда структурата на мита като многопластова, съставена от *рудимент*, *ядро* и *фермент*. *Ядрото* е основата на мита, съдържателната част,

достигнала до нас. *Рудиментът* отразява миналото му – предшестващото развитие и онова, което е оставило отпечатък върху него; *ферментът* определя бъдещото развитие на мита и свидетелства за движещите го сили (Лосев 1996: 22 – 29).

За целите на даденото изследване ще използваме възприетата от А. Ф. Лосев структура на мита и ще проследим фаворизацията на отделните елементи в различните дискурси.

2.3. Основни характеристики на руската митология като част от славянската митология

Формирането на славянската митология започва във времената, когато славяните нямат писменост, следователно вярванията им не могат да бъдат документирани от самите носители на културата. Митовете „живеят“ сред хората и се предават „от уста на уста“, функционирайки като своеобразен наръчник как човек да живее в хармония със свръхестествените същества, за да оцелее. До голяма степен тя е повлияна от християнството, но слоевете на нисшата митология остават слабо засегнати. Основна характерна черта на славянската митология е култът към природата и склонността към митологизация на исторически явления.

2.4. Основни характеристики на китайската митология

Китайската митология има силно фрагментарен характер, нехомогенна структура, в която съществува няколко различни митологии. Елементите ѝ често са подложени на исторификация.

2.5. Китайската и руската митологична картина на света – опит за сравнение

След сравнение между двете системи като сравнително незасегнат от външни фактори и съхранен в (почти) оригинален вид се очертава пластът на *нисшата митология*. Той ще бъде отправната точка, общото, което да послужи за основа на изследването ни и да позволи да анализираме и сравняваме елементи от две противоположни в голяма част от елементите си *митологични картини на света*.

3. ТЕРМИНОЛОГИЧЕН АПАРАТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

3.1. Езикова картина на света

Основен елемент от понятийния апарат на културологията е т. нар. *езикова картина на света* (по Л. Вайсгербер). Концепцията за *езиковата картина на света* е свързана основно с идеите на В. фон Хумболт и неговите последователи. *Езиковата картина на света* е специфична за даден народ. Тя отразява начина на възприятие и осмисляне на заобикалящата действителност от носителите на езика.

3.2. Митологична картина на света

Митологичната картина на света е онзи сегмент, който отразява митологичните представи на даден етнос. До голяма степен *митологичната картина на света* може да се определи като най-стария пласт, съхранил следите от митологичното съзнание на човека – най-ранния стадий в културното и цивилизационното развитие, който предшества възникването на езика.

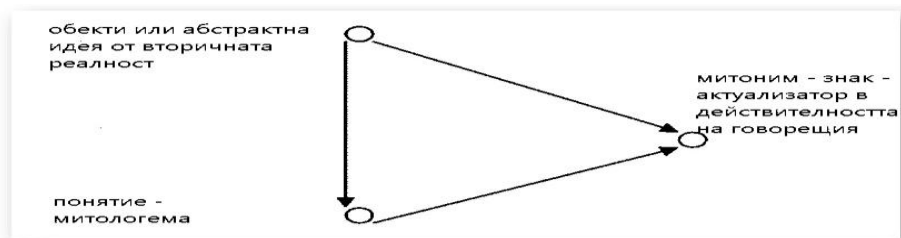
3.3. Митологема/ концепт митологема

В парадигмата на настоящия дисертационен труд, който ще разглежда *концепта* от лингвокултурологична гледна точка като помощно средство за изясняване на базисното за изследването понятие *митоним* най-подходящо ни се струва определението за концепт на Ю. Степанов, работещ в рамките на културния подход. Според него *културният концепт* е „идея, включваща абстрактните, конкретно-асоциативните и емоционално-оценъчните признаци, а също така и пресованата история на понятието“ (Степанов 1997: 41 – 42).

За целите на изследването предлагаме да се направи терминологично обособяване на онези културни концепти, които означават единиците на *митологичното съзнание*. То има особени характеристики, отреждащи на единиците му специален статут в концептосферата. Концептите на митологическото съзнание като невербални единици на менталното пространство ще наричаме *митологеми* или *концепти митологеми*. Всяка *митологема* се характеризира с *образна, понятийна и ценностна страна*. От понятието *митологема* ще разграничим и *архетипа*, който ще разглеждаме като древна основа, залегнала в ядрото на *митологемата*.

3.4. Митоними

Концептите митологеми принадлежат на *концептосферата*. Т. е. те са ментални, а не езикови единици. В речта *митологемите* се актуализират чрез езикови средства, при това една и съща *митологема* може да се вербализира чрез няколко езикови единици/ вариации на една езикова единица. Следователно възниква нуждата от понятие, с което да се назовават единиците, вербализиращи *митологемите*. Като такива единици ще разглеждаме *митонимите*. За целите на даденото изследване като най-пълно и точно възприемаме определението на Е. В. Матвиенко, според което митонимите са „лексикални единици, вербализиращи концептите митологеми на отделен етнос, съдържащи етноспецифична информация“ (Матвиенко 2010: 44). Връзката между отделните понятия може да бъде обяснена, като се преосмисли Семиотичният триъгълник на Фреге (вж. Фигура 1).

Фигура 1

3.5. Лингвокултура

Митонимите ще изследваме в рамките на руската и китайската лингвокултура. Терминът *лингвокултура* ще възприемем според терминологията на В. Красних: „култура „оезиковена“, „овъншнена“ и закрепена за езиковите знаци“ (Красных 2008: 333).

3.6. Лингвокултурологичен потенциал

Като работна дефиниция за *лингвокултурологичен потенциал на митонимите* предлагаме: явление със сложна структура, включваща етнокултурната специфика, кодираните исторически и митологични факти, асоциативното поле на *митонима*, свързаните *скриптове* (по Вежбицка)⁴, емоционалната натовареност, възприятията на носителите на езика и на носителите на чужда култура, влиянието, което митологичният образ оказва върху другите култури, изкривяванията, които се получават при присвояването и усвояването му. *Лингвокултурологичният потенциал на митонимите* се осъществява в различните пространства и жанрове на лингвокултурния дискурс и представлява активизация на отделни елементи от структурата на *митологемата* или на *митологемата* в нейната цялост.

3.7. Лингвокултурна значимост и етноспецифична ценност

Всички митоними от националната *митологична картина на света* притежават *етноспецифична ценност*, но не всички са лингвокултурно значими. Ако даден митоним съществува, запазен е в езика, но се актуализира рядко от носителите му, не може да бъде обработен нито от логическия, нито от емоционалния оператор (по Телия), то той не може да бъде *културно значим*. Важен е дотолкова, доколкото е част от *митологичната картина на света*, но се намира в периферията ѝ. До голяма степен може да се каже, че има *пасивна културна значимост*, защото тя не се актуализира в езика. Обикновено такива митоними преминават в *пасивния културологичен фонд*. *Лингвокултурната значимост* е свързана с

⁴ В терминологичния апарат на А. Вежбицкая *културните скриптове* са „общоизвестни и обикновено неоспорими мнения за това кое е добро и кое – лошо, какво трябва или не трябва да се прави – мнения, които се отразяват в езика и по тази причина представляват обективни факти, достъпни за научно изучаване [...] вид „наивна аксиология“, запечатана в езика“ (Вежбицкая 2002: 6) .

разпознаваемостта на *митонима* от носителите на езика и влиянието му върху формирането на вярвания, ценности, поведенчески модели и емоции у представителите на *лингвокултурата*.

3.8. Коефициент на лингвокултурологичния потенциал (КЛП)

За обсъждане предлагаме нов критерий – коефициент на лингвокултурологичния потенциал. Под *КЛП* ще разбираме формален признак, който измерва *лингвокултурологичния потенциал на митонима* по няколко критерия:

- лингвокултурна значимост (ЛКЗ) макс. 20 т.;
- честотността на употреба (ЧУ) макс. 17 т.;
- репрезентация на текстуално ниво в постмитологични текстове (РПМТ) макс. 15 т.;
- репрезентация на текстуално ниво в приказния дискурс (РПТ) макс. 13 т.;
- репрезентация на фразеологично ниво (РФ) макс. 11 т.;
- репрезентация на лексикално ниво (РЛ) макс. 9 т.;
- етноспецифична ценност (ЕЦ) макс. 7 т.;
- репрезентация в извънтекстуална реалност (РИТР) макс. 5 т.;
- информационни изкривявания в рамките на родната култура (ИИ) макс. 3 т.;

Коефициентът на лингвокултурологичен потенциал се изчислява като сбор на отделните елементи, разделен на десет. Всеки елемент дава определен брой точки, като максималният сбор е равен на 100.

$$\text{КЛП} = \frac{\text{ЛКЗ} + \text{ЧУ} + \text{РПМТ} + \text{РПТ} + \text{РФ} + \text{РЛ} + \text{ЕЦ} + \text{РИТР} + \text{ИИ}}{10}$$

След изчисляване по формулата за КЛП се получава положителна числова стойност между 0 – 10. На базата на числовата стойност може да се определи към кое ниво спада единицата:

- Висок КЛП = 10 – 8 (вкл.) точки
- Среден КЛП = 7 – 5 (вкл.) точки
- Нисък КЛП = 4 – 2 (вкл.) точки
- Пасивен КЛП – под 2 точки

За да демонстрираме как работи КЛП ще изчислим коефициента на *митонима чърт* от руската *митологична картина на света*.

$$\text{КЛП чърт} = \frac{20\text{лкз} + 17\text{чу} + 15\text{рпмт} + 11\text{рпт} + 11\text{рф} + 2\text{рл} + 7\text{ец} + 4\text{ритр} + 2\text{ии}}{10} = 8,9$$

4. ПРЕГЛЕД НА НЯКОИ РАЗРАБОТКИ ВЪРХУ ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА МИТОНИМИТЕ

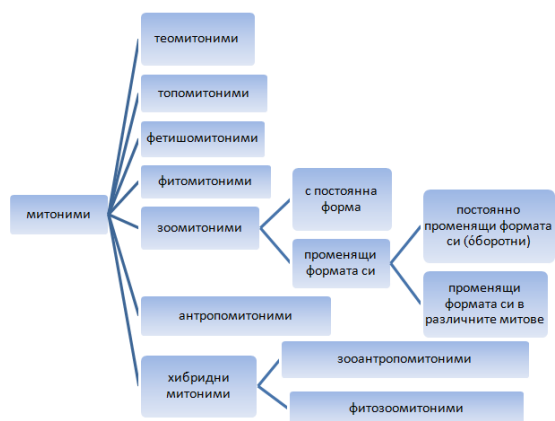
За да се осигури научна приемственост и да се съизмери теоретичната база на дисертационния труд с предшестващи разработки, е направен кратък преглед на съществуващите изследвания по теми, свързани с нашата.

5. КЛАСИФИКАЦИЯ НА МИТОНИМИТЕ

В дисертационния труд предлагаме две авторски класификации на *митонимите*, които могат да бъдат основа за едно по-нататъшно задълбочено изследване върху лингвокултурологичния им потенциал. За целите на по-пълен анализ на митонимите освен авторските класификации ще използваме и класификацията на Е. Левкиевская (Левкиевская 2000), за която избираме работно наименование „функционална класификация“, като на места ще я видоизменим, за да съответства на нуждите на работата ни.

Структурата на *митонима* има три важни характеристики – къде се среща, как изглежда, как функционира. Тези характеристики стоят в основата на предложените от нас класификации. На базата на ексцерпирания лексикографски материал сме направили опит за създаване на:

- класификация на митонимите според разпространеността им в различните култури, в която *разглеждаме митоними реалии* и *митоними универсалии*
- лексико-семантична класификация (Фигура 2);
- функционална класификация по Е. Левкиевская (Фигура 3) (вж. Левкиевская 2000).

Фигура 2

Фигура 3

ВТОРА ГЛАВА. ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МИТОНИМИТЕ

1. ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МИТОНИМИТЕ НА ТЕКСТУАЛНО НИВО

1.1. Приказките като наследници на митологията

Първоначалната форма на целенасочена репрезентация на митологемите се среща в приказките. Приказките са пространството, където митологичният образ се интерпретира от човека. Докато в митовите *митонимите* и кодираните в тях *митологеми* присъстват като опит да се обясни необяснимото, да се класифицира и йерархизира светът, то в приказките те са част от нуждата на хората да творят собствен свят или да модифицират бита, вкарвайки в него необикновеното.

1.2. Репрезентация на митонимите от руската езикова картина на света в *былички*

Жанрът *былички* е преходен етап между мита и приказката. Страшните разкази за срещи със свръхестествени същества са източникът на материал за реконструкция на митологичните образи, но и акумулатор за синергетично знание, което по-късно се актуализира в други речеви форми.

Най-честотните митоними, срещани в *былички*, са *леший*, *русалка*, *водяной*, *домовой*, *кикимора*, *упырь*, *змей*, *чёрт*, *бес*, *банник* и *обдерица*. В повечето случаи митологичните същества са враждебни към човека – отвличат го, убиват го, измъчват го, карат го да загуби разум от уплаха. Изключение правят сюжетите за *леший*, *домовой* и в някои случаи за *русалка*. Тези три митологични същества най-отчетливо проявяват своя амбивалентен характер. Наблюдението върху морфологичната структура на ексцерпираните *былички* води до заключението, че всеки от основните сюжети съответства на древна ритуална или социална практика – наказание за нарушаване на табу; човешка жертва (дете); вземане на жена от чуждо племе; награда за спазване на договореностите в рамките на общността.

1.3. Репрезентация на митонимите от китайската езикова картина на света в постмитологичните текстове от „Каталог на планините и моретата“

„Каталог на планините и моретата“ фиксира 250 митонима за митологични герои и над 300 за митологични същества, но малка част от тях получават актуализация и развитие в по-късните жанрове. Повечето митоними преминават в *пасивния*

културологичен фонд. Структурата на статиите в първия раздел – „Каталог на планините“ е фиксирана. Съдържа географски координати, наименование, гемоложка информация, данни за флората и фауната. Втората част – „Каталог на моретата [и пустините]“ има фрагментарен характер, който според теорията на Юен Къ се дължи на това, че първоначално тази част е представлявала набор от рисунки, а текстът е бил прибавен по-късно (袁珂 2006: 9 – 10).

Екскерпираният митонимичен материал от „Каталога на планините и моретата“ може да се раздели на няколко основни класа същества с тематични подгрупи: духове на дадената местност; митологични същества (човекоядни, странни, с гадателски функции, с целебни свойства); митологична интерпретация на реално съществуващи животни.

Материалът дава информация за различни аспекти от живота на древните китайци като представи за бедствия, инвентар на заболяванията, ритуални практики и т.н.

1.4. Репрезентация на митонимите от руската и китайската лингвокултура в приказките

Следващото ниво на репрезентация, където митологичното мислене е допълнено от творческото, е приказното ниво. Приказките са генетичната памет на народа, облечена в думи. Въпреки вариативността в сюжета с времето те не променят *вътрешната си форма*. Те са най-устойчивият пласт за емпирично познание на *митологемите*.

1.4.1. Лингвокултурологичен потенциал на митонимите в руските приказки

Най-честотните *митоними* за руските приказки са *бес, чѐрт, леший, водяной, анчутка, шишко, ведьма, колдун, баба-яга, Кощей, Змей Горыныч, жар-птица*. Еднократно се появяват и *ногай-птица, русалка, чудо-юдо, Одноглазка, Верлиока, Соловей-разбойник*. Те обитават мултивселената на руското приказно пространство.

1.4.1.1. Руското приказно пространство и Теорията за мултивселената

С термина *мултивселена* се означава хипотетичното множество от измерения, които съществува паралелно и взети заедно образуват континуума от всичко възможно съществуващо – време, пространство, материя, енергия, закони и константи, действащи в тях.

Руското приказно пространство също може да бъде разгледано като мултивселена, в която съществуваат отделни измерения със свои специфични герои и ситуации. Едно измерение обитават *анчутка, бес, чѐрт, леший, водяной, шишко, русалка*. В отделно измерение съжителстват *баба-яга, Кощей, жар-птица и Змей Горыныч*.

1.4.1.2. Реконструкция на митологични образи от руската нисша митология по приказни текстове

На базата на приказките са реконструирани обитателите на отделните измерения. Дадени са им характеристики и са сравнени с първообразите, познати от митологичния дискурс. Проследено е адаптирането на образите от I Приказно измерение към живота на хората и тяхната нееднозначност. При *митонимите* от II Приказно измерение са проследени архетипните представи, залегнали в *митологемите* (*баба-яга* – водач в царството на мъртвите, *Кощей* – зъл магьосник, *жар-птица* – соларната птица и *Змей Горыныч* – огнедишащото чудовище). Анализирани са и някои разпознаваеми образи, които се срещат само в един сюжет, а също така е разгледан въпросът за оборотничеството.

1.4.2. Лингвокултурологичен потенциал на митонимите в китайските приказки

Китайските приказки попадат в полезрението на фолклористите и изследователите едва през XIX в. и то като част от проучванията на чуждестранни автори – англо- и рускоезични. Приетата сред китайските учени класификация на приказките значително се отличава от западните. Поради липсата на единна, стройна и ясна класификация, предложена от китайските автори, в дисертационното изследване използваме стандартното разделение на приказките, с което работи и Б. Рифтин. Разглеждаме вълшебните приказки, като понякога прибъгваме до разказите за чудното на Ган Бао и Пу Сунлин, придобили статут на приказки.

1.4.3. Обобщение на изводите към раздел „Лингвокултурологичен потенциал на митонимите на текстуално ниво“

В раздела са представени подробно изводите за от проучването, които могат да бъдат резюмирани до следното: В руската *лингвокултура* може да се направи ясно разграничение между митология, *былички* и приказки. В китайската *лингвокултура* се

появяват междинни жанрове – постмитологичните текстове в „Каталога на планините и моретата“ и т. нар. *джъгуайсяошуо* и *чуанци*, които по своите характеристики напомнят едновременно *былички* и приказки. Сред огромния обем текстове на *джъгуайсяошуо* и *чуанци* могат да бъдат открити както примери със завършена повествователна структура и елементи на вторична митологична реалност, така и кратки откъси, които по-скоро приобщават човека към митологичната действителност, а не са породени от нуждата му да я претворява.

2. ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МИТОНИМИТЕ НА ЛЕКСИКАЛНО НИВО

Репрезентацията на *митонимите* на лексикално ниво се разглежда чрез преносните значения, които са придобили в резултат на усвояване на митологичното познание чрез митовите и останалите повествователни форми. С цел да се избегнат възможни неточности при възприятието, преди същинския анализ на преносно-метафоричното значение на митонимите в двете лингвокултури ще направим кратък преглед на митонимите, които образуват омонимни двойки.

2.1. Митоними омоними

Митонимите омоними са обединени в две групи, които контекстуално предполагат възможност за неточности при възприятието. В първата група попадат омонимни двойки, при които и двата члена са митоними. Много често такива двойки са застрашени от информационно изкривяване и „претопяване“ на единия митоним. Тук са разгледани руските митоними *русалка1* ‘горски дух’ (славянска) – *русалка2* ‘жена-риба’ (западноевропейска); *берегини1* ‘духове пазителки на човека и природата, олицетворяващи доброто’ – *берегини2* ‘горски духове, русалки’; *спорыш1* ‘персонифициран образ на плодородието’ – *спорыш2* ‘яйце от петел, от което се излюпва базилиск или друга нечисть’. Към тази група са и китайските двойки *шън 神 shén*₁ – ‘добри духове’ и *шън 神 shén*₂ – ‘духовно начало в човека’; *хун 魂 hún*₁ – ‘духовете на покойниците’ и *хун 魂 hún*₂ – ‘дух на разума’.

При втората група омоними единият член е свързан с фолклора (пр. *банник1* ‘дух на банята’ – *банник2* ‘вързоп с обреден хляб’).

2.2. Преносно значение на митонимите

Обект на този раздел са *митонимите*, които, освен прякото лексикално значение – да назоват митологично същество, са развили и преносно значение. Преносът на характеристики от митологичния образ върху човека е свързан с това, че митологичните същества са били възприемани от предците ни не просто като реални, притежаващи антропоморфни характеристики образи, а като *еталони*, с които да се сравняват и към които (ако са положителни) да се стремят. Макар съвременният човек на съзнателно ниво да е престанал да разглежда митологичните същества като реални, на подсъзнателно ниво продължава да ги възприема като *еталони*.

Преносните значения се формират на базата на отделни елементи от понятийната или образната структура на митологемата. Най-общо те могат да се разделят на няколко групи:

- Митоними, придобили преносно значение, което не е свързано с черти на характера или външността
- Митоними, придобили преносно значение за назоваване на особености на външността
- Митоними, придобили преносно значение за назоваване на особености на характера и поведението
- Особени случаи

2.2.1. Митонимите като средство за речева агресия

Функционална област на еквиполентност на преносните значения на митонимите в двете култури се оказва инвективността. Именно тази функция на митонимите е разгледана в рамките на интернет пространството. В рамките на руската *лингвокултура* са проследени примери за реална употреба на *митоними* с цел речева агресия.

В китайската *лингвокултура* е отразен уникален феномен – появата на измислени *митоними*, означаващи несъществуващи митологични същества, чиято основна функция не е номинативната, а инвективната. Уникалният феномен е реакция на онлайн цензурата на ненормирана лексика, наложена от Китайската комунистическа партия през 2009 г.

След раздела е направено **обобщение**, което показва някои основни тенденции в развитието на преносното значение и ролята му на преносител на кодирано митологично знание.

3. Лингвокултурологичен потенциал на митонимите на фразеологично ниво

Анализира се функцията на фразеологизмите като транслятор на митологично знание и като материал за реконструкция на образите. Специално място е отделено на образите на китайския дракон *лун* и на *змея*, чиито корени отвеждат към общ древен *архетип*, но *митологемите* са се развили по различен начин. За да се проследят разликите в структурата на двете *митологеми*, е използван *Макрокомпонентният модел на значенията на В. Н. Телия*.

4. Лингвокултурологичен потенциал на митонимите на извънтекстуално ниво

Проследена е извънтекстуалната битийност на митонимите в компютърните игри. За основа са използвани руската локализация на играта „Вещерът“, китайският пантеон на играта „Smite“ и китайската игра „Eastern Exorcist“ Играещият се разглежда като съавтор на митологемата и се проследява влиянието върху езиковата личност.

5. Информационно изкривяване на митонимите

Разделът изследва причините и проявленията на информационното изкривяване при митонимите. Те могат да бъдат в две посоки - изкривяване на образи от собствената култура и изкривяване на образи при усвояване на митоними от култура приемник. Наблюденията са направени на базата на анкетно проучване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В процеса на работа над дисертацията бяха прегледани водещи лингвистични и лингвокултурологични концепции. На лингвокултурологичен анализ бяха подложени над 70 *митонима* от руската и над 250 *митонима* от китайската *митологична картина на света*. Беше проследена репрезентацията им на текстуално, лексикално, фразеологично и извънтекстуално ниво, като за целта бяха ексцерпирани фразеологизми, пословици, поговорки и *чъню*; текстове на постмитологични извори, приказки и разкази за странното, а също така бяха изследвани бестиариите на три компютърни игри. С цел разрешаване на формулираната в началото на работата специфична задача – да се проследи *информационното изкривяване при митонимите* в рамките на собствената култура и на култура приемник, бяха проведени, обобщени и анализирани резултатите от две анкетни проучвания. Като помощно средство бяха проведени още две анкети за разпознаваемостта на основните *митоними* сред носители

на двата езика. Анкетите за разпознаваемостта на *митонимите* не са подробно описани в текста на дисертацията, но данните от тях са анализирани и отразени в структурата на коефициента на лингвокултурологичен потенциал на митонимите, даден към всяка речникова единица в приложенията „Речник на митонимите от руската нисша митология“ (Приложение 1) и „Речник на митонимите от китайската нисша митология“ (Приложение 2).

Анализът на ексцерпирания материал води до изводи за ролята на *митологичното съзнание* в древността и в съвременния свят, ролята на езика като вместилище и транслатор на митологично познание, ролята на *езиковата личност* в митологичното пространство и на митологичното пространство в *езиковата личност*, лингво-когнитивната същност на *митонимите* и *митологемите*, функциите на *митонимите* в отделните дискурси на *лингвокултурата*.

Специфичните за всеки раздел изводи са изведени след съответния раздел. Тук ще обобщим най-важните наблюдения, които оформят концепцията за ролята на *митонимите* в съвременното общество и проявите на *лингвокултурологичния им потенциал*.

Митонимите условно спадат към извънвремените форманти в структурата на *езиковата личност*. Те са езикови единици, които вербализират *митологемите* – единици на менталното пространство, изграждащи *митологичната картина на света*, продукт на *митологичното съзнание*.

Митонимите назовават митологични обекти, които принадлежат на т. нар. *вторична реалност* (по Красних) и обикновено нямат физическо измерение. Т.е. зад всяко понятие (*митологема*) в ролята на денотат стои абстрактна идея от *вторичната реалност*, която се означава със знак (*митоним*), актуализиращ я не в рамките на *вторичната реалност*, а в действителността на говорещия.

Митонимът, *митологемата* и *архетипът* изграждат трихотомия, свеждаща се до идеята, че *митонимът* е езикова обличка на *концепта митологема*, в чието ядро стои древен *архетип*.

Високата *лингвокултурна значимост* на *митонимите* е предопределена от факта, че участват в структурата на надсловни единици (митове, поверия, приказки, фразеологизми е др.), които вербализират културната памет. *Митонимите* се съхраняват и пренасят във времето благодарение на идеята, че текстовете, които изграждат, са своеобразен „наръчник“ как човек да живее в хармония с митологичните същества, за да оцелее.

Въпреки че са устойчив лингвокултурен пласт, *митонимите* не са застинал продукт, а постоянно развиващ се елемент на *лингвокултурата*. Подложени на различни лингвистични и екстралингвистични фактори, те могат да преминават към *пасивния културологичен фонд*, да губят или придобиват нови преносни и фразеологични значения, да получават репрезентация в нови жанрове, да се усвояват в нови култури, да се адаптират към процесите на глобализация и интеркултурна интерференция; променя се *лингвокултурната им значимост*, конотацията и оценката за тях.

Развитието на *митонимите* е свързано с динамиката в развитието на структурата на *митологемата*. Като градивна единица на мита тя също е процес, има *ядро, рудимент и фермент* и динамична структура. Отделни елементи от тази структура могат да мигрират от *периферията* към *ядрото* и обратно, да бъдат фаворизирани или извеждани от рамките на *концепта*. Фаворизирането на определени елементи може да прерасне и в привнасяне на тези елементи в други *митологеми*, а също така да се проявява във фаворизиране на цели образи.

Митонимите могат да претърпят дори преразглеждане на принадлежността си към *митологичната картина на света*. При исторификацията на китайската митология митологемите се превръщат от елементи на *митологичното съзнание* в **елементи на историческата памет**. Следователно вербализиращите ги *митоними* вече не се приемат от носителите на езика като митологична лексика.

Променлива е и функцията на *митонимите* в рамките на отделните лингвокултурни дискурси. На текстуално ниво тя се трансформира трикратно. Първичната функция се реализира в рамките на мита, където *митонимите* са плод на *митологичното съзнание* и имат **съзидателна** функция – да изградят и обяснят *митологичната картина на света*. В постмитологичните текстове, към които спада и жанрът *былички*, митонимите стават **транслатори** на митологично знание, като пренасят човека в сферата на митологичното и свръхестественото. В приказните текстове *митонимите* са **интерпретирани** през творческото съзнание, което ги използва, за да пренесе митологичното в човешкия свят. На лексикално ниво *митонимите* придобиват **обобщаваща и кодираща** функция. *Колективното съзнание*, използвайки механизми на *митологичното съзнание* и новопридобитата в хода на еволюция способност за концептуализация, синтезира натрупания на текстуално ниво *лингвокултурологичен потенциал*, генерира синергетично знание и го кодира в преносните и фразеологични значения. Те стават носители на кодирани културни

установки, модели, ритуални практики, човешки познания, възприятия и светоусещане. Тъй като тази информация е етноспецифична, *митонимите* се превръщат в етноспецифични единици не само на съдържателно, но и на функционално ниво. Това показва анализа на конотативните значения на митонимите в рамките на преносната и фразеологична употреба. Докато за славянската култура употребата на *митоними* се свързва с негативен контекст, в китайската проличава високата степен на сакрализация, което се отразява в равномерното и строго специфицирано разпределение на езиковия материал между неутралното, положителното и отрицателното конотативно значение.

Все пак остава обединяващата пейоративна и инвективна функция, която е отглас на инстинкти, зародили се в рамките на *митологичното съзнание*. При първобитните общества физическото оцеляване е пряко свързано с унищожаването на противника. *Митологичното съзнание* разглежда „виртуалното“ унищожаване като гаранция за успех на реалното такова. То може да бъде осъществено на езиково ниво чрез нанасяне на словесни удари. Силната връзка между ритуала на „виртуално“ унищожаване и *митологичното съзнание* се проявява в инстинктивния подбор на *митонимите* като вербализатори на агресията. Нуждата на човек да използва езика като средство за защита и нападение се оказва неподвластна на формални забрани (срв. създаването на „Десетте Байду митологични същества“).

Извънтекстуалната битийност на *митонимите* се развива в компютърните игри, поствторична реалност, където *езиковата личност* се превръща в съавтор и потребител на мита. *Езиковата личност* създава темпорално и личностно ограничена *митологема*, която е динамичен прочит на лингвокултурната единица, възможен благодарение на свойствата на *фермента* на мита, но при запазен основен пласт на ядрото, който обикновено не подлежи на промяна.

Трансформациите на *митологемата* никога не стават на случаен принцип, дори това да изглежда така. Трансформацията може да се осъществи само ако *рудиментът* (елементите на предшестващо развитие) на мита позволява (срв. кикимора в играта „Вещерът“).

На най-много трансформации и „преобразявания“ са подложени митологичните образи от пантеона на висшата митология. По презумпция се предполага, че те оказват най-голямо влияние върху съзнанието на хората, затова при всяка смяна на доктрината се прави опит (обикновено успешен) да бъдат асимилирани или заличени. За разлика от висшия пантеон *митонимите* от нисшата митология остават незасегнати. От една страна, новите доктрини обикновено не предлагат алтернатива на този сегмент от

митологичната картина на света, от друга – не отделят време и ресурси за идеологически прочит на заварената нисша митология. Често нисшата митология „приютява“ и разтваря остатъчните елементи от висшата. В този смисъл може да бъде преразгледано твърдението за високия фактор влияние на висшата митология и ниския на нисшата върху съзнанието на хората. Пантеонът на висшите божества има мощно, стихийно, но краткосрочно влияние. Факторът влияние при съществата от нисшата митология се проявява бавно, със слаб интензитет, но постоянно, в диахронен план формира много по-трайно представите и възприятията на хората.

Митонимите от руската *митологична картина на света* среднестатистически имат много по-висок *коэффициент на лингвокултурологичен потенциал*. По-голяма част от тях са разпознаваеми и културно значими за носителите на руската лингвокултура. Те са и много по-адаптивни за усвояване без съществени изкривявания от други култури. Това се дължи на характера на руската *митологична картина на света*. Тя е вариант на инвариантната славянска *митологична картина на света*. Образите варират и у самите носители на езика в различни времеви периоди, но градивните елементи на *митологемите* са заложиени в подсъзнанието на всички славяни, а оттам са достъпни и на всички представители на други култури, които са в активен контакт със славяните. Затова славянските образи са лесни за възприемане на подсъзнателно ниво от голям кръг хора. При усвояването им не се налагат радикални промени, те изглеждат „логични“ и „близки“ на съвременния човек.

Повечето от китайските *митоними* са плод на най-древната форма на *митологично съзнание* – синкретичната мислене, способността за което съвременният човек е изгубил. Във времето *митологемите* претърпяват трансформация към чист зооморфизъм или антропоморфизъм, но древната форма не изчезва напълно. Тя се появява в текстове и вярвания. Отгласи от нея остава като елементи и в съвременната структура на *митологемата*. Често тези елементи противоречат на новите напластявания и създават предпоставки за развиване на множество алтернативи на един и същ образ. Вариативността е допълнително подсилена и от влиянието на етническото разнообразие. За голяма част от етносите на Китай *митологемата* е обща, като се препокрива понятийната ѝ страна, но не и образната. Образността варира според тотемното животно на етноса. Затруднява възприятието и фактът, че в основните източници на информация за нисшата древнокитайска митология липсва концептуализация. Те са създавани във времената, когато човешкото съзнание тепърва е придобивало способността да обобщава и теоретизира, следователно липсват класове

митологични същества, почти всеки митоним се възприема като отделен. Често за *митоними*, които в днешните разбирания биха се разглеждали като варианти на инвариант, няма общо родово понятие. Всичко това прави китайските *митоними* трудни за възприемане и обработка, дори в рамките на собствената им *лингвокултура*. Това е и основната причина да бъдат непозната и за останалата част от света.

Изключение са образите на *лун*, *цилин* и *фънхуан*, които имат много висок *коэффициент на лингвокултурологичен потенциал* (при *лун* той е по-високо от който и да е митоним в руската лингвокултура). Образите са усвоени и от други култури, но с голяма степен на *информационно изкривяване*. Макар да се разпознават като етноспецифични китайски, се назовават с универсални *митоними* (дракон, еднорог (порядко *кирин*), феникс) и подсъзнателно им се приписват чертите на тези универсални *митоними*.

При сравнение на *митонимите* от двете *митологични картини на света* се очертава още един основен извод за възприятията у представителите на двете култури. Отсъствието у славяните на ранен изразен героичен епос, в който героите прочистват света от чудовища, свидетелства за силния култ към природата и вярването, че всичко, което е част от природата, има право да съществува и не трябва да бъде унищожено, а да бъде постигната хармония с него. На нисшата митология се гледа като на разумна и чувстваща. Появата на антропоморфен белег веднага води до идеята за съзнателност и одухотвореност, които осигуряват възможността човек да общува с нея.

В китайската митология такава концепция липсва. Антропоморфизмът е формален и не води до идеята за разумност. Съществата от нисшата китайска митология могат да бъдат изядени, независимо дали имат човешко лице и способност да говорят.

В заключение можем да кажем, че се потвърждава първоначалната ни хипотеза за **динамично развитие на митонимите и техния лингвокултурологичен потенциал**. Разбирането за същността и функциите им се променя във времето. Оценката, подходът и интерпретацията на тези единици не са константни. Образите съдържат *когнитивна база*, към която всяка епоха и всяка езикова личност привнася нещо свое.

Едновременно с това *митонимите* оказват също толкова голямо влияние върху подсъзнанието и отделните части на структурата на *езиковата личност*, колкото *езиковата личност* върху тях.

Изводите пораждат още множество въпроси, които могат да бъдат предмет на бъдещи разработки.

БИБЛИОГРАФИЯ НА ЦИТИРАНАТА В АВТОРЕФЕРАТА ЛИТЕРАТУРА

1. **Вежбицкая 2002:** А. Вежбицкая. Русские культурные скрипты и их отражение в языке. // В: *Русский язык в научном освещении*. - № 2(4). - М., 2002. - С. 6-34. [электронен ресурс]. Достъпен на: <http://www.philology.ru/linguistics2/wierzbicka-02.htm>, дата на последен достъп 04.02.2021 г.
2. **Виноградов 1977:** В. В. Виноградов. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке// В: *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М., 1977. С. 140-161
3. **Виноградова 2000:** Л. Н. Виноградова. *Народная демонология и мифо-ритуальная традиция славян*. М.: Издательство «Индрик». 432 с. ISBN 5-85759-110-4
4. **Виноградова 2004:** Л. Н. Виноградова. Оборотничество. В: *Славянские древности. Этнолингвистический словарь: В 5 т. Под ред. Н.И.Толстого. Т. III*. М.: Международные отношения, 2004, с. 466-471. ISBN 5-7133-1207-0
5. **Караулов 2010:** Караулов Ю. Н. *Русский язык и языковая личность. Изд. 7-ое* – М: Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с. ISBN 978-5-382-01071-7
6. **Красных 2008:** Красных, В. В.. Грамматика лингвокультуры: система координат, система таксонов, система ментефактов. В: *Русский язык и культура в формировании единого социокультурного пространства России. Материалы I конгресса РОПРЯЛ (Санкт-Петербург, 14-18 октября 2008 г.)/ под ред. Т. И. Поповой и Е. Е. Юркова. – В двух частях. – Т. II*. СПб: Издательский дом „МИРС”, 2008, 333-344. ISBN 978-5-91395-028-4.
7. **Леви-Строс 2015б:** К. Леви-Строс. *Структурална антропология 2 том*. Превел: Недка Капралова. София. Изд. Захарий Стоянов, 2015
8. **Леви-Строс 2015а:** К. Леви-Строс. *Структурална антропология 1 том*. Превел: Недка Капралова. София. Изд. Захарий Стоянов, 2015
9. **Левкиевская 2000:** Е. Е. Левкиевская. *Мифы русского народа*. Москва: Астрель АСТ, 2000.
10. **Левкиевская 2002:** Е. Е. Левкиевская. Двоедушники.// В: *Славянская мифология. Энциклопедический словарь*. — 2-е. — Москва: Международные отношения, 2002. — С. 128. — 512 с. ISBN 5-7133-1069-8.
11. **Левкиевская 2010:** Левкиевская, Е.Е. *Мифы и легенды восточных славян*. М: Детская литература 2010. 316 с. [электронен ресурс]. Достъпен на: <https://www.litres.ru/elena-levkievskaya/mify-i-legendy-vostochnyh-slavyan-2/chitat-onlayn/?fbclid=IwAR2mq5PzaSp2AiUY317CWdIfMEmY8WG67uUykLfMsnGGtDCzSPMTYKурxw>, дата на последен достъп: 20.08.2020
12. **Лосев 1996:** А.Ф. Лосев. *Мифология греков и римлян*. // сост. и ред. А.А. Тахо-Годи. Москва: „Мысль”, 1996. 975 с. ISBN:5-244-00812-9

13. **Маслова 2011:** В.А. Маслова. *Введение в когнитивную лингвистику.5-е изд.*- М.:Флинта: Наука, 2011. 296 с
14. **Матвиенко 2010:** Е. В. Матвиенко. Языковая репрезентация образов восточноазиатской мифологии в англоязычных текстах – Автореферат. // В: *Dislib.net – библиотека диссертаций*, Москва, 2010. [электронен источник] Достъпен на: <http://www.dslib.net/germanskie-jazyki/jazykovaja-reprezentacija-obrazov-vostochnoaziatskoj-mifologii-v-anglojazychnyh-tekstah.html>, дата на последен достъп 02.02.2020.
15. **МНМ 2008:** Мифы народов мира – энциклопедия под ред. С.А. Токарева Электронное издание Москва 2008.
16. **МФС 1990:** Мифологический словарь под ред. Е. Мелетинского. М: Советская энциклопедия, 1990. ISBN:5-85270-032-0
17. **Пивоев 1991:** В. М. Пивоев. *Мифологическое сознание как способ освоения мира.* Петрозаводск: Карелия, 1991, 111 с. ISBN 5-7545-05848-5
18. **Степанов 1997:** Степанов, Ю. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва: Школа «Языки русской культуры», 1997, 824 с. ISBN: 5-88766-057-0
19. **Черепанова 1983:** О.А. Черепанова *Мифологическая лексика русского севера.* Л., 1983.
20. **Черепанова 1996:** О.А. Черепанова (сост.) *Мифологические рассказы и легенды русского севера.* СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996.— 212 с. ISBN 5-288-01444-2
21. **Черепанова 2005:** А.О. Черепанова. *Культурная память в древнем и новом слове: исследования и очерки.* СПб: Изд-во С.-Петербургского университета, 2005. 329 с. ISBN: 528803950X, 9785288039508
22. **山海经 2017:** 山海经（图文珍藏本）。长沙市：岳麓书社，2017。401页。ISBN 978-7-80665-729-45
23. **干宝1991:** 干宝，搜神记。贵州：贵州人民出版社版，1991年590页ISBN& 7-221-02111-2.
24. **蒲松龄 2016:** 蒲松龄。[聊斋志异](#)。中国纺织出版社，2016。320页。ISBN: 978-7-5180-2245-8
25. **袁珂2006:** 袁珂. 中国古代神话。北京：华复出版社，2006。403页。ISBN 7-5080-3874-6

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Миланова, Е. Д. Имат ли всички русалки опашки? („информационно изкривяване“ при митонимите реалии). В: Verba iuvenium – словото на младите. Пловдив: Издателство ПУ, 2020 (№2). С 185 – 195. ISSN:2682-9460

Миланова, Е. Д. Концептът лун (龙) в китайската лингвокултура . В: [Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа](#). Велико Търново: ВТУ „Св. Кирил и Методий“ , 2020. С. 240-248. ISSN: 2603-50305.

Миланова, Е. Д. Искажение славянских мифологических образов в компьютерных играх (с точки зрения русской языковой картины мира). В: сп. Славистика, кн. XXII/2, Београд, 2018. С. 158 – 165л ISSN 1450-5061

Миланова, Е. Д. Към въпроса за лингвокултурологичния потенциал на митонимите. В: Сборник с доклади от XIX Национална научна конференция за студенти и докторанти „Словото – идеи, идеали, утопии“. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2018. С. 215-223. ISBN 978-619-202-342-3 ISBN 978-954-8238-55-7

Миланова, Е. Д. Символът на коня в китайската култура. В: Сборник с доклади от Международната конференция на тема „Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа“, организирана от Институт Конфуций при ВТУ, 25-26. септември. 2015г. Издателство „Фабер“, 2016. С. 132-139. ISBN 978-619-00-0406-6

СПИСЪК НА ДОКЛАДИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ, ИЗНЕСЕНИ НА БЪЛГАРСКИ И МЕЖДУНАРОДНИ ФОРУМИ

Мифонимы как средство выражения особенностей внешности и характера человека. (представен на „Паисиеви четения“, Пловдив, 9-7.11.2017 г.

Лингвокултурологическият потенциал мифонимов змей, Змей Горыныч, змај(на материале русского, болгарского и сербского языков). (представен на X научни скуп младих филолога Савремена проучавања језика и књижевности, Крагујевац, 2018

Репрезентация образов Змея Горыныча и китайского дракона в русской и китайской лингвокультурах (представен на „57 Собрание славистов“, Белград, 2019)

Мифонимы как средство речевой агрессии в интернет пространстве. (представен на „58 Собрание славистов“, Белград, 2020)

СПИСЪК НА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Настоящият дисертационен труд е първото изследване, посветено на *лингвокултурологичния потенциал на митонимите* от руската и китайската *лингвокултура*, правено в България, а доколкото сме запознати и в по-широк мащаб.
2. За първи път се разглеждат Братя Миладинови и Петко Славейков като представители на предгенезисния период на развитие на лингвокултурологията в България и предтечи на лингвокултурологичния подход. Без да го създават и назовават, в трудовете си те интерпретират езиковия материал от позицията на днешното разбиране за взаимодействие между език и култура.
3. По метода на *лингвистичното моделиране* са създадени инвариантни теоретични модели и схематични конструкции, които интерпретират основни лингвокултурологични теории и понятия. Сред тях са:
 - Табличен модел на еквиполентността на лингвокултурологията и сродните ѝ науки, чрез който се установяват точките им на съприкосновение.
 - Табличен модел на основните характеристики на китайската и руската митология, на базата на който се правят изводи за противоположните елементи в двете митологии.
4. Обяснена е връзката между *митоним* и *митологема*, като се използва нова интерпретация на *семиотичния триъгълник на Фреге* (Фигури 8, 9).
5. За първи път е предложена дефиниция на понятието *лингвокултурологичен потенциал на митонимите*.
6. За първи път е предложен за обсъждане нов формален критерий – *коефициент на лингвокултурологичния потенциал*, който да послужи за инструмент при анализа на *митонимите*.
7. Предложени са три класификации на *митонимите* според основните им характеристики – разпространеност, формални признаци, функционални признаци.
8. Предложена е типология на текстовете от жанра *былички* като лингвокултурологични единици с функция на транслатори на митологично знание.
9. Изведени са статистически графики на честотността на употреба на *митонимите* с в различни дискурси (Фигури 22, 31, 32, 33, 34).

10. Използван е *Макрокомпонентният модел на значенията на В. Н. Телия* с ново приложение – да се сравнят на компонентно ниво митонимите *лун* и *змей*, които имат общ *архетип*, но *митологемите*, вербализирани от тях, са се развили по различен начин в двете култури.
11. За първи път се изказва идеята за фаворизация на елемента *фермент* (по Лосев) на мита при взаимодействието на съвременния човек с *митонимите*.
12. Използван е трансфер на понятия от различни научни области, които макар да не принадлежат на лингвокултурологията и лингвистиката, са удобен инструмент за онагледяване на определени явления (напр. прилагане на Теорията за мултивселената, за да се обяснят спецификите на руското приказно пространство; адаптиране на термина *реалия* от теорията на превода при създаване на класификациите).
13. Въведени са авторски термини – названията на отделните класове в класификацията на митонимите по разпространение в различните култури и лексико-семантичната класификация; понятията *коэффициент на лингвокултурологичен потенциал*, *информационно изкривяване на митонима*, *пасивна лингвокултурна значимост*, *пасивен лингвокултурологичен фонд*.